

Rede ter gelegenheid van de opening van het academisch jaar 1975-1976

Citation for published version (APA):

Vossers, G. (1975). *Rede ter gelegenheid van de opening van het academisch jaar 1975-1976*. Technische Hogeschool Eindhoven.

Document status and date:

Gepubliceerd: 01/01/1975

Document Version:

Uitgevers PDF, ook bekend als Version of Record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.tue.nl/taverne

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

openaccess@tue.nl

providing details and we will investigate your claim.

**rede
th e**

---

75 | 76

Technische Hogeschool
Eindhoven

rede

ter gelegenheid van de opening
van het academisch jaar

---

75 | 76

Technische Hogeschool
Eindhoven

Rede uitgesproken door prof.dr.ir. G. Vossers,
rector magnificus van de Technische Hogeschool Eindhoven,
op 1 september 1975.

Dames en heren,

'Dient de rede bij de opening van het academisch jaar het karakter te hebben van een terugblik of moet zij een visie geven op hetgeen ons het komende jaar te doen staat?'

Met deze vraag hield ik mij bij de voorbereiding van de bijeenkomst van hedenmiddag bezig; het geven van een antwoord liet ik achterwege. Een blijk van onzekerheid voor sommigen, anderen zullen het mogelijk een gebrek aan visie noemen.

Dit dilemma van de spreker van hedenmiddag kan gelden als een illustratie van de toestand waarin universiteiten en hogescholen zich bevinden; we kijken met enige nostalgie terug naar het verleden enerzijds, en anderzijds hebben we moeite met het vormen van een beeld van het toekomstige universitaire onderwijs en onderzoek en meer nog met weg die we moeten inslaan.

De woorden 'onzekerheid' en 'onduidelijkheid' zult u vanmiddag een aantal keren horen, omdat zij naar mijn mening de positie kenschetsen waarin de universiteit verkeert. Beschrijving van deze positie in het licht van de gebeurtenissen aan onze technische hogeschool vormt dan ook het belangrijkste thema van de opening van het studiejaar 1975 - 1976.

De universiteiten bevinden zich in goed gezelschap indien zij zich in onzekerheid bevinden over de koers en het beleid van de toekomst. Wanneer wij het korte verslag over het 5e Internationale Management Symposium, dat onlangs in St. Gallen in Zwitserland plaatsvond, lezen dan blijkt ook de toekomst-strategie van de managers in het bedrijfsleven in het teken van onzekerheid te staan. Dat wekt verbazing, want managers maken vaak zo'n zekere indruk.

In het komende studiejaar valt een belangrijke gebeurtenis: de 20e viering van de dies in april 1976. In de twee decennia van het bestaan van de hogeschool heeft zich een grote verandering in het universitaire klimaat voltrokken. In het begin van de jaren zestig leefde men, niet alleen in de universitaire wereld, in een roes van groei en uitbreiding van de materiële faciliteiten. Prognoses omtrent de bevolkingsaanwas tot 20 miljoen inwoners in Nederland in het jaar 2000 hebben hier ondermeer een rol gespeeld. Ook onze hogeschool heeft bij de opbouw sterk geprofiteerd van dit klimaat van uitbreiding en groei.

Nu, aan het eind van deze 20-jarige periode, zijn we in een tijdperk van stabilisatie - voor sommigen ontzuivering - terecht gekomen. De bevolkingsprognoses zijn in enkele jaren niet onaanzienlijk bijgesteld; de financiële en personele middelen voor het universitaire onderwijs vertonen nauwelijks nog groei; de studenten-aantallen in het technisch onderwijs blijven achter bij de verwachtingen van toen. Zelfs voorspellingen over grote aantallen werkeloze academici in de jaren 1990-2000 liggen op onze tafels. Is het dan onbegrijpelijk dat in deze twintig jaar ook een omslag in het verwachtingsklimaat heeft plaatsgevonden, en dat na jaren beslissingen over bouw en uitbreiding, er thans een tijdperk van 'onzekerheid' en 'onduidelijkheid' is opgetreden?

Deze wijziging in het klimaat is overigens niet beperkt tot Nederland; ook in andere landen van de westerse wereld vinden we soortgelijke ontwikkelingen. Het plan U68 in Zweden voorzag een grote uitbreiding van de universitaire sector. Thans is er een aanzienlijke teruggang in het aantal eerstejaarsstudenten. In Engeland had men voor de andere loof van de tertiaire sector, de polytechnics, aanvankelijk een grote uitbreiding voorzien, maar nu kan men de aanvankelijke plannen niet waarmaken en moet er worden ingekrompen. De Verenigde Staten van Amerika worden ons vaak voorgelaten als voorbeeld van massaal hoger onderwijs. De Amerikanen hebben hun systeem aan andere landen aangeprezen. Sinds 1945 is de universitaire uitbreiding in Japan door dit Amerikaanse voorbeeld geïnspireerd.

Vandaag de dag komt daar een desillusie, getuige de titel van een boek van Nagai: 'Higher education in Japan: its take-off and crash'. Ook in Amerika vindt een omslag in het klimaat plaats.

De titels van recente boeken en periodieken geven de veranderde stemming goed weer: nog uit de jaren zestig dateert een boek met de titel: 'Vom Zukunftsauftrag der neuen Universität', in 1972 lezen wij: 'The exploding university' en de beide nummers van het tijdschrift 'Daedalus' van het najaar 1974 hebben de veelzeggende titel: 'American higher education: toward an uncertain future'.

Sommigen uwer zullen mij tegenwerpen: toch is men in Nederland dit afgelopen jaar niet zó onzeker geweest op het gebied van het universitaire onderwijs. Eindelijk heeft de Tweede Kamer der Staten-Generaal een beslissing genomen over de wet Herstructurering en vermoedelijk zal de Eerste Kamer over enkele weken een soortgelijk besluit nemen. In de Tweede Kamer is deze beslissing een opening naar een begin van een nieuw tijdperk voor het wetenschappelijk onderwijs in Nederland genoemd. Ik heb niet de indruk dat dit in de academische wereld ook zo is gevoeld; de belangstelling van die zijde tijdens de parlementaire debatten was immers zeer gering.

Het is goed dat de langjarige discussie over het wetsontwerp nu is afgesloten. Er is gedurende het laatste jaar enige verruiming opgetreden in de bepalingen over de

cursusduur, die vermoedelijk voor de technische studierichtingen de ruimte laat om het curriculum zodanig op te zetten, dat een afgeronde ingenieursopleiding kan worden opgezet. Toch blijft er nog een groot aantal onduidelijkheden over; ook in het parlement is daarop gewezen, waar men soms sprak van een raamwet, die nog nader zal worden ingevuld.

Een aantal problemen wil ik signaleren.

1. De mogelijkheden voor de studenten om verlenging van de studieduur te verkrijgen zijn nog onduidelijk.
Het debat in de Tweede Kamer heeft voor de studentassistent nog geen zekerheid gebracht of hij voor verlenging van de studieduur in aanmerking kan komen. Ook het vervullen van functies in besturen van studentenorganisaties zou wel eens onder grote druk kunnen komen te staan. Hiervoor kunnen nog nadere richtlijnen van de minister worden verwacht.
2. De procedure voor vaststelling van een cursusduur van langer dan vier jaar biedt nog onzekerheden. De daarbij in acht te nemen richtlijnen van de minister zijn de afgelopen weken in het ministerie voorbereid en komen thans in discussie. Ik zal daar vanmiddag niet op ingaan; het zal echter nodig zijn deze richtlijnen grondig te bestuderen, omdat zij het kader aangegeven van de herprogrammeringswerkzaamheden die in de afdelingen de komende jaren zullen moeten worden uitgevoerd. Aan de hand van deze richtlijnen zal de marginale toetsing plaatsvinden door de minister en de Onderwijsraad, wanneer in 1977 de onderwijsprogramma's worden voorgelegd.
Het is bijgevolg niet onwaarschijnlijk dat in het voorjaar en de zomer van 1977 een verstopping zal optreden in de universitaire bestuursorganen, wanneer de onderwijsprogramma's de Afdelingsraden, de secties van de Academische Raad, de Universiteitsraden, de plenaire Academische Raad en tenslotte het ministerie moeten passeren.
Wellicht kan dit aanleiding vormen om 1977 tot nota-loos jaar voor het universitaire onderwijs uit te roepen, zodat men de volledige aandacht op de herprogrammeringsactiviteit kan concentreren.
3. De opzet van het post-academisch onderwijs vereist nog veel werk en studie. De ontwerp-Algemene Maatregel van Bestuur, die de opzet van de landelijke organen voor het post-academische onderwijs regelt, is in discussie. De algemene indruk is, dat in deze opzet nog veel ter beslissing en goedkeuring aan de minister wordt overgelaten; het ontwerp ademt in dit opzicht een centralistische gedachtengang. Daar wil ik straks nog op terugkomen. De opzet voor de verschillende sectoren van het onderwijs vereist veel discussie, vooral omdat ook groeperingen buiten de universiteit erbij betrokken dienen te worden. Voor het technisch post-academisch onderwijs is gestart met de drie technische

hogescholen en het Koninklijk Instituut van Ingenieurs. Gezamenlijk zal in de komende maanden nagegaan worden hoe, rekening houdende met bestaande ervaringen, tot een gemeenschappelijke organisatievorm gekomen kan worden.

- 4 Als laatste probleem van onzekerheid in verband met de wet Herstructurering wordt hier genoemd de verhouding tot het hoger beroepsonderwijs. In de Tweede Kamer is daarover ook uitvoerig van gedachten gewisseld. De minister heeft toegezegd daar in een beleidsnota Hoger Onderwijs, die tegen het eind van 1975 zal verschijnen, op terug te komen. In de nota 'Contouren van een toekomstig onderwijsbestel', die vlak voor de zomervakantie verscheen, wordt al iets van een contour zichtbaar van wat de bewindslieden voor ogen staat tot het jaar 2000. De contouren worden er op het eerste gezicht niet eenvoudiger op. Naast het universitaire onderwijs, wordt een verzelfstandigd hoger beroepsonderwijs geschetst met nog ruimte voor een derde soort zelfstandige instituten, die de kenmerken van het wetenschappelijk en hoger beroepsonderwijs in zich verenigen. De gedachtengang die in de vorige nota's, de zg. reisnota's van de jaren 1972, werd ontwikkeld, is verlaten en een nieuw toekomstbeeld wordt geschetst. De Contouren-nota beperkt zich niet tot het tertiaire onderwijs; ook de middenschool en bovenschool krijgen aandacht. En ook dat deel moet ons interesseren, omdat het de voorbereiding tot het wetenschappelijk onderwijs ten nauwste raakt. De discussie over deze nota's moet ons het komende jaar nog bezighouden.

Ondertussen rijzen er enkele vragen met betrekking tot het thema van hedenmiddag over de onzekerheden waarin wij verkeren ten aanzien van het universitaire onderwijs. Is er behoefte aan zo'n contouren-nota? Geeft een dergelijke nota meer zekerheid, wanneer de ideeën van velen er na discussie in zijn verwerkt? Is het verstandig om op een dergelijke wijze de toekomstige ontwikkeling betrekkelijk uniform vanuit een centrale visie op te stellen? Of moeten we niet juist veel ruimte laten voor een pluriforme ontwikkeling met initiatieven vanuit verschillende groeperingen?

Ook de wet Herstructurering is niet ontkomen aan uniformerende, centralistische tendensen, met op veel plaatsen het ordenend ingrijpen van de minister of staatssecretaris. We hebben de laatste jaren enige ervaring in ander verband hoe centralistische betutteling op details het bestuurlijk klimaat kan beïnvloeden. Het kenmerkende voorbeeld is de regeling van de vergoeding voor bestuursactiviteiten van studenten in Hogeschool- en Afdelingsraden. De universiteiten zijn van mening dat deze activiteiten op dezelfde wijze gewaardeerd en gehonoreerd moeten worden als die voor student-assistentenschappen en willen naar eigen inzicht, aangepast aan de plaatselijke omstandigheden, een regeling treffen. Nee, zegt Den Haag, ik weet precies hoe gewaardeerd moet worden, ik schrijf zelf een gedetailleerde regeling voor.

Het is onbegrijpelijk dat in de nota's en stukken van het ministerie de laatste tijd vaak het onderwijsstelsel van Engeland of de Verenigde Staten ten voorbeeld wordt gesteld: als er ergens een pluriforme ontwikkeling met grote autonomie voor de onderdelen in het onderwijsstelsel te vinden is, dan is het wel in deze landen. Kennelijk slaat de gedachte van een pluriforme ontwikkeling met grote autonomie voor de onderdelen niet aan in Den Haag. Misschien moeten we nog wachten op een verdere spreiding van rijksdiensten.

Met de aanvaarding van de wet Herstructurering is in grote lijnen de lijst van activiteiten voor de universiteiten en hogescholen in de komende jaren vastgelegd. Daarover behoeft geen enkele onzekerheid te bestaan. Ik noem slechts: herprogrammering van de curricula, opstellen van aanvragen voor verlenging van de cursusduur, aangeven van afstudeervarianten, opstellen van programma's voor het researchjaar, ontwikkelen van mogelijkheden voor assistent-onderzoekers, invullen van de post-academische opleiding, coördinatie met het hoger beroeps-onderwijs.

Al zal het voorbeeld en de discussie over de wet Herstructurering vermoedelijk niet een ieder overtuigd hebben van besluitvaardigheid in het Nederlandse onderwijsstelsel, anderen zullen wellicht de Nota Wetenschapsbeleid van de minister voor wetenschapsbeleid aanhalen als een stuk waarin een duidelijk beeld gegeven wordt van de toekomstige wetenschapsorganisatie in Nederland. Deze nota is in december 1974 uitgekomen en de raadpleging van de universiteiten is met een discussie in de Academische Raad vlak voor de zomervakantie afgerond. Het is niet geheel juist om te stellen, dat alleen de universiteiten zich diepgaand aan deze raadpleging hebben gewijd; de nota was daarvoor te omvangrijk en de voorstellen waren te onduidelijk. Alle eer komt toe aan de Werkgroep Universitair Onderzoek van de Academische Raad, die als handleiding bij de discussie een uitvoerig preadvies schreef.

In het bijzonder voor het technisch-wetenschappelijk onderzoek blijft de nota onduidelijk. De transformatie van Z.W.O. naar de Raad voor het Wetenschappelijk Onderzoek (R.W.O.) kan voor het onderzoek aan de technische hogescholen van veel belang zijn, omdat dan in de oprichting van een afdeling voor technische wetenschappen is voorzien. De technische hogescholen kunnen daarmee de gunstige invloed van een landelijke coördinatie van het onderzoek ondervinden door een sturing door middel van de tweede-geldstroom. De nota blijft echter onduidelijk over de verhouding van de R.W.O. tot het bestaande T.N.O.; in het bijzonder voor het technisch-wetenschappelijk onderzoek is het van groot belang, dat deze verhouding nader wordt aangeduid. Ook zwijgt de nota over het onderzoek dat thans rechtstreeks via de begroting van de instellingen wordt gefinancierd: het eerste-geldstroom-onderzoek. Dit kan verstandig zijn indien men uitgaat van de gedachte

dat de universiteiten zelf een belangrijke zeggenschap over dit onderzoek moeten behouden. In de nota *Planning van het Hoger Onderwijs* - weer een nota in de gestage stroom van nota's van de laatste jaren - die in mei 1975 verscheen, worden echter in het kader van de planning van het wetenschappelijk onderzoek opmerkingen in een andere richting gemaakt door de staatssecretaris; deze opmerkingen vragen de grootste aandacht van de universiteiten. In ieder geval is de duidelijkheid daarmee geenszins vergroot. Een nadere dialoog tussen de staatssecretaris en de minister voor wetenschapsbeleid lijkt niet onwenselijk.

Zolang wij blijven discussiëren over de mogelijke toekomstige structuren, commissies, raden etc., zoals in deze nota over het wetenschapsbeleid, zonder beslissingen te nemen, komt wel een aantal vragen op. Wordt er in Nederland wel voldoende geïnvesteerd in fundamenteel en toegepast onderzoek, vooral in de technisch-wetenschappelijke sector, bijvoorbeeld ten behoeve van de verdere ontwikkeling van de industrie, die in de toekomst met hoog gekwalificeerd personeel langlevende produkten zal moeten vervaardigen bij gering verbruik van energie en materiaal? Zouden wij niet juist in het komende decennium de extra-inkomsten, die de volkshuishouding binnen krijgt als gevolg van het aardgasbezit, moeten aanwenden voor dit doel? Zouden er niet door het verder ontwikkelen van nationale programma's stimulansen in die richting moeten uitgaan? Op deze wijze zou tevens vermeden kunnen worden dat jonge wetenschappelijke onderzoekers werkloos worden en een onherstelbare deuk in hun ontwikkeling ondervinden.

Fluctuaties in het nationale onderzoekspotentieel zouden op deze wijze opgevangen kunnen worden. Deze vragen vinden helaas nog geen antwoord, ook niet in de *Nota Wetenschapsbeleid*.

Dames en heren,

Laat ons vanmiddag na de onzekerheden in de landelijke toekomstige ontwikkelingen enkele ogenblikken vertoeven bij de gebeurtenissen van het afgelopen jaar binnen de eigen hogeschool. Met deze geschiedschrijving op korte termijn staan wij op vaster bodem; toch is ook dat maar schijn, want wat wij op dit ogenblik belangrijk achten uit het afgelopen jaar, blijkt vaak na enkele jaren anders te moeten worden gewaardeerd. In de geschiedenis lijdt men vaak aan bijziendheid in de tijd.

Het totaal aantal studenten dat zich dit cursusjaar liet inschrijven bedroeg ca. 4 300. Ca. 760 studenten meldden zich voor de eerste maal aan. De inzinking in het aantal eerstejaars, die voor de technische wetenschappen in de vorige jaren optrad, is zich aan het herstellen. De verwachting voor dit jaar ligt weer bij de 920 eerstejaarsstudenten.

De inschrijvingsperikelen van vorige jaren in verband met collegegeldverhoging en

gebrekkige wetteksten zijn voorbij; de controle kan op eenvoudige wijze plaatsvinden en iedereen laat zich inschrijven.

De afdeling der Elektrotechniek is voorbijgestreefd door de afdeling der Bouwkunde in het totale aantal studenten; met 937 studenten is de afdeling der Bouwkunde daarmee de grootste afdeling geworden. Beide afdelingen behoren met meer dan 900 studenten tot de koplopers in grootte; de afdelingen der Bedrijfskunde, Technische Natuurkunde, Werktuigbouwkunde en Scheikundige Technologie liggen tussen de 400 en 600 studenten, terwijl de onderafdeling der Wiskunde met 235 studenten de kleinste omvang heeft.

Het totaal aantal afgestudeerden van het afgelopen cursusjaar bedroeg 412. De meesten kwamen nog wel niet uit de nieuwe afdelingen, maar met een aantal van 80 afgestudeerde bouwkundige ingenieurs en 48 bedrijfskundige ingenieurs indit cursusjaar geven deze afdelingen er blijk van dat zij volgroeid raken.

Gelukkig werd dit jaar bij de verdeling van de personele middelen door het ministerie erkend, dat de Technische Hogeschool Eindhoven een achterstand had opgelopen; een 69-tal extra plaatsen werd toegekend. Een groot gedeelte werd aan de nieuwe afdelingen toegewezen, zodat zij ook in de personele middelen volwassen beginnen te worden.

Deze erkenning van een achterstand bleek ondermeer uit de nota Meerjarencijfers, die de staatssecretaris in het najaar van het vorig jaar publiceerde. Deze nota oogstte bij sommige instellingen nogal wat emotionele kritiek. De sleutels die gebruikt werden om de verdeling te bepalen, verdienen zeker verbetering. Hieraan is in het afgelopen jaar in gemeenschappelijke arbeid gewerkt. Toch moet erkend worden dat het uitbrengen van een nota van deze soort alle lof verdient, omdat zij de instellingen enig inzicht geeft in hetgeen in de komende jaren aan financiële en personele middelen is te verwachten. Deze zekerheid hebben de instellingen de voorafgaande jaren te veel moeten missen. Maar met de indiening van de rijksbegroting 1976 in het vooruitzicht, vragen wij ons wel af wat deze zekerheid betekent. Voorlopig heerst hieromtrent nog onzekerheid.

Het onderwijs werd in vele afdelingen opnieuw doorgelicht, ook met het oog op de komende herprogrammering. De afdeling der Werktuigbouwkunde stelde een nieuwe curriculumschets op, die men het komende jaar zal invullen; Van der Wolf bracht daarvan verslag uit op een symposium tijdens de diesviering in april van dit jaar. De afdeling der Elektrotechniek herprogrammeerde het eerste jaar van het curriculum. De onderafdeling der Wijsbegeerte en Maatschappijwetenschappen bereidt een nieuwe opzet voor van de maatschappijvakken, die een plaats hebben in het verplichte curriculum van de andere afdelingen.

Een werkgroep onder leiding van Groen kwam gereed met een rapport over een verdere verdieping van de lerarenopleiding in het kader van de ingenieursstudie.

Veel werk is daarbij verzet om de afdelingen in onderling overleg te brengen tot een aantal afspraken over te stellen eisen.

De groep Onderwijsresearch verkreeg extra steun vanuit het ministerie voor de verdere uitwerking van een project, samen met de Technische Hogeschool Twente, over het probleem-oplossen in de technische wetenschappen.

Het is slechts een selectie van onderwerpen, die ik op het gebied van het onderwijs kan noemen. Met deze onderwerpen is het vaak evenals met de berichtgeving in de dagelijkse pers: het gewone, het dagelijkse werk, datgene waar men voortdurend met veel inspanning zijn schouders onderzet, vindt geen vermelding; alleen het bijzondere, het afwijkende, het nieuwe is nieuws.

Op het gebied van onderzoek is het hier niet de plaats bijzonderheden per vakgebied te melden; dat wil echter niet zeggen dat er geen nieuwe resultaten in de vaktijdschriften verschenen. Integendeel, er is reden te veronderstellen dat er meer wordt gepubliceerd dan de laatste jaren het geval is geweest. Het aantal proefschriften dat dit jaar met succes werd verdedigd, is er misschien ook een bewijs van; totaal stond een dertigtal promovendi achter de katheders en mocht de bul in ontvangst nemen. Dit jaar beleefden wij de 250e promotie-plechtigheid sinds de oprichting van de hogeschool.

Het werk van de onderzoekcommissies van de afdelingen begint op gang te komen. De afdeling der Elektrotechniek liet een derde versie van het meerjarenplan van onderzoek het licht zien. De afdeling der Scheikundige Technologie en die der Werktuigbouwkunde zijn op soortgelijke wijze bezig. Koumans bracht op het reeds genoemde symposium ter gelegenheid van de dies verslag uit van het werk van de afdeling der Werktuigbouwkunde. De onderafdeling der Wiskunde volgt het onderzoek op een andere wijze; de verslaglegging en verantwoording is reeds van het begin af in de onderafdeling goed ontwikkeld.

Het afgelopen cursusjaar werd voor het eerst door de Hogeschoolraad een aantal projecten toegewezen in het kader van het stimuleren van interafdelingsprojecten. Jaarlijks staat hiervoor op de begroting een aantal personeelsplaatsen ter beschikking, in de regel voor jonge promotie-medewerkers; tevens kunnen gelden voor de kapitaaldienst en de gewone dienst toegewezen worden. Een tweede serie projecten werd juist voor de zomervakantie goedgekeurd.

Al naar gelang de opgedane ervaring zal men deze wijze van stimuleren van onderzoek kunnen verbeteren. In een symposium in Utrecht dit jaar werden ervaringen op het gebied van de besteding van een vrije beleidsruimte uitgewisseld tussen de

verschillende universiteiten en hogescholen; het bleek dat men aan de Rijksuniversiteit in Utrecht in soortgelijke richting aan het experimenteren is.

Los van het stimuleren van kortlopende projecten staat het ontwikkelen van een zwaartepuntenbeleid. In feite zijn door de beslissingen die in het verleden zijn genomen, bij de introductie van vakgebieden, de benoemingen van docenten en de instellingen van vakgroepen, reeds hoofdlijnen van een zwaartepuntenbeleid getrokken. Het is voor de toekomst gewenst hieraan een nader accent te geven en vooral door vastlegging van nadere afspraken en het opstellen van spelregels bij toekomstige benoemingen, tot een onderlinge afspraak met de beide andere technische hogescholen te komen. Na een wat langzame start is het gesprek over dit punt tussen de colleges van Bestuur van de drie hogescholen thans op gang gekomen.

Een zwaartepunt zou men reeds de biomedische- en gezondheidstechniek kunnen noemen. Activiteiten werden op dit gebied reeds jarenlang in de verschillende afdelingen uitgevoerd. Na een langdurig zoeken naar de meest gewenste organisatievorm, is men thans gekomen tot de oprichting van een beleidscommissie voor de Biomedische- en Gezondheidstechniek, waarin een groot aantal vakgroepen en werkgroepen participeert. De onderlinge contacten en het wederzijds vertrouwen zijn de laatste jaren zo sterk gegroeid, dat er alle hoop is op een goede ontwikkeling. De staatssecretaris heeft het initiatief genomen tot een gesprek over de biomedische en gezondheidstechniek tussen de drie technische hogescholen, de Rijksuniversiteit Groningen en het Medisch-Fysisch Instituut T.N.O. te Utrecht. Daarbij is geconstateerd dat deze activiteiten voor de technische studierichtingen een noodzakelijke aanvulling vormen. Gezamenlijk wordt thans gezocht naar versterking en coördinatie op dit gebied. Vooral vanuit fysiologische en biologische wetenschappen is versterking noodzakelijk.

Het is verheugend te kunnen melden dat het Eindhovens Hogeschoolfonds een bijzondere leerstoel in de fysiologie heeft ingesteld, waarop dit jaar dr. A. Verspille, lector aan de Medische Faculteit te Rotterdam, kon worden benoemd. Hiermee wordt het contact met de Medische Faculteit te Rotterdam versterkt. Ook werden onderzoeken van een aantal vakgroepen in gezamenlijk verband met de Medische Faculteit te Nijmegen voortgezet. Tenslotte werden contacten gelegd met de in oprichting zijnde Medische Faculteit te Maastricht om na te gaan op welke gebieden men tot samenwerking zou kunnen komen; de gesprekken vinden voortgang en het ziet er naar uit dat wederzijds vruchtbare contacten kunnen worden onderhouden.

Een tweede zwaartepunt zou men kunnen noemen de informatica. De discussie is het afgelopen jaar gestimuleerd door het verschijnen van een plan van de sectie

Informatica van de Academische Raad. Niet alle voorstellen van de sectie konden de instemming verkrijgen van de technische hogeschool. In het bijzonder achtte men het te voorbarig reeds nu een studierichting informatica in het Academisch Statuut op te nemen. Daartoe is het vakgebied nog te onduidelijk omljnd. De harde kern van de informatica dient gevonden te worden in reeds aan de technische hogeschool aanwezige studierichtingen, zoals die voor wiskundig ingenieur, voor elektrotechnisch ingenieur, voor natuurkundig ingenieur en voor bedrijfskundig ingenieur; de informatica dient verder ontwikkeld te worden binnen het kader van deze studierichtingen. Ook in het Rekencentrum is ervaring en kennis voor de verdere ontwikkeling aanwezig. Het komende jaar zal een aanzet gegeven worden voor een verdere profilering van de informatica als afstudeervariant in de bovengenoemde studierichtingen.

Op het gebied van het onderzoek heeft tenslotte de Hogeschoolraad dit jaar een aantal belangrijke principiële besluiten genomen over de contractresearch. De Hogeschoolraad sprak uit dat contracten aanvaardbaar zijn en dat het sluiten van contracten gestimuleerd kan worden indien aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. De belangrijkste voorwaarden zijn:

- het onderzoek moet passen binnen het onderzoekprogramma van de vakgroep;
- het contract moet de goedkeuring hebben van de vakgroep;
- de resultaten van het onderzoek dienen openbaar te zijn en gepubliceerd te worden.

Op deze basis kan het contact met derden, in het bijzonder de industrie, versterkt worden. Voor een technische hogeschool is dit een levensvoorwaarde.

Een aantal contracten is reeds in uitvoering; de meeste voldoen reeds aan bovengenoemde voorwaarden. Een werkgroep onderzoekt in hoeverre de acquisitie van contracten verder gestimuleerd kan worden.

Onderwijs en onderzoek kunnen slechts uitgevoerd worden, indien men persoonlijk bereid is zijn aandeel bij te dragen. Daarom hoort traditiegetrouw, bij iedere opening van het academisch jaar, een alinea personalia, waarvan ik ook dit jaar niet wil afwijken.

Tot gewoon hoogleraar werden benoemd: dr.ir. M.L.J. Hautus in de wiskunde, E. Barendrecht in de elektrochemie, ir. L.P. Sikkal in de uitvoeringstechniek. Tot buitengewoon hoogleraar: W. Eykelenboom in het architectonisch/stedebouwkundig ontwerpen. Tot lector: dr.ir. A.L. German in de kunststoftechnologie en ir. F. A. Mulder in de productie-organisatie.

U zult binnenkort in dit gebouw nog wel nader van hen horen, want de traditie om in een intreedere zich aan de T.H.-gemeenschap en daarbuiten te presenteren, komt - zij het schoorvoetend en met enige aandrang van de rector - weer op gang. Het afgelopen jaar konden wij een vijftal intreederes beluisteren.

Afscheid namen wij van een vijftal hoogleraren:

drs. A.F.G. Hanken beëindigde het buitengewoon hoogleraarschap wegens zijn benoeming tot gewoon hoogleraar aan de Technische Hogeschool Twente. Ir. A. Horowitz ging in september 1974 met emeritaat en verliet de afdeling der Werktuigbouwkunde. De afdeling der Bouwkunde zag een drietal hoogleraren vertrekken: dr.ir. H.C. Duyster wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd; W.G. Quist en ir. N.J. Habraken wegens het aanvaarden van eervolle benoemingen elders.

Op 20 maart 1975 vonden verkiezingen plaats voor de Hogeschoolraad en de Afdelingsraden, zodat deze bestuursorganen weer opnieuw konden worden samengesteld. De opkomst was goed; alle zetels werden bezet. De Hogeschoolraad koos drs. J.A.M. van Agt opnieuw als voorzitter.

In het college van Bestuur nam als gekozen lid ing. M. Verduin de plaats in van ir. W.J.M. Senden, die een periode van 2 jaar actief lidmaatschap van dit college beëindigde.

Ook het college van Decanen onderging een verandering: Veltkamp volgde Lunbeck op; Botter nam de plaats van Monhemius in en Hamaker wisselde met Kamerling.

Koninklijke onderscheidingen werden verleend aan dr. J.J. Seidel, hoogleraar in de wiskunde en A.H. Nieuwenhuizen, magazijnbeheerder bij de afdeling der Bedrijfskunde

Hoge wetenschappelijke onderscheidingen werden dit jaar verleend aan de collega's Dijkstra, Keulemans en Schlösser.

Ik verzoek u aan het slot van de reeks personalia enkele ogenblikken stil te staan bij hem die ons dit jaar door de dood ontviel: de heer P.P. Hijmans van Anrooy, student in de elektrotechniek.

Dames en heren,

De opening van het academisch jaar kan nog niet plaatsvinden. Er is een tweetal onderwerpen met betrekking tot het thema 'onzekerheid' en 'onduidelijkheid' dat ik tot slot wilde behandelen en waar ik uw aandacht voor vraag.

Het eerste onderwerp betreft de universitaire structuur in Noord-Brabant en de samenwerking met de Katholieke Hogeschool Tilburg. Sinds in 1969, na het debat over de vestiging van de achtste medische faculteit, de Tweede Kamer een memorie post op de begroting opnam ten behoeve van de ontwikkeling van een universiteit in Noord-Brabant, is er veel onzeker en onduidelijk geweest. Gelukkig is vlak voor de vakantie het rapport verschenen van de werkgroep Bestudering Universitaire Structuur in Noord-Brabant, de werkgroep-Leibbrandt; ik kan beter zeggen een van de vele werkgroepen-Leibbrandt, want er zijn er nog een aantal onder deze naam in het universitaire bestel werkzaam. Het is verheugend dat de werkgroep, waarin leden van de beide hogescholen alsmede van het ministerie zitting hadden, tot een unanieme slotconclusie is gekomen. De werkgroep acht een samenwerkingsmodel, waarbij de hogescholen wederzijds verplichtingen aangaan, in de huidige situatie een goed model voor een universitaire structuur; de werkgroep vindt samensmelting van de beide hogescholen tot één universiteit niet gewenst. Verschillende motieven worden hiervoor gegeven. Een belangrijk motief is wel de vrees voor een gecompliceerde bestuurlijke constructie, die nog meer tijd zal vergen en frictie zal opleveren dan de huidige bestuursvorm. In het voorgestelde model van samenwerking zijn garanties gegeven voor het vermijden van conflicten tussen de beide hogescholen, in het bijzonder over de vestiging van nieuwe studierichtingen. Een conflict over de vestiging van een eventuele negende medische faculteit zal dan ook niet meer kunnen optreden. Dit lijkt thans geen urgent vraagstuk; overigens, de beslissingen over de achtste medische faculteit zijn wettelijk nog niet eens rond.

Het model van samenwerking dient echter niet alleen voor het vermijden van conflicten; integendeel, juist door samenwerking kan een aantal doelstellingen gerealiseerd worden:

- het realiseren van een zo breed mogelijk spectrum van universitaire voorzieningen;
- het ontwikkelen van samenwerkingsvormen tussen de beide instellingen;
- het streven naar een goede samenwerking met het hoger beroepsonderwijs.

De onzekere ontwikkeling van het tertiaire onderwijs in Nederland - ik verwijs naar de reeds eerder aangehaalde Contourennota en beleidsnota Hoger Onderwijs - duidt aan dat het verstandig is thans niet te streven naar een bestuurlijk opgaan van de beide hogescholen in één Brabantse universiteit van een traditioneel karakter. Gezien de recente nota over de vorming van nieuwe provincies, kan de verbinding van de namen van huidige provincies aan universiteiten misschien beter achterwege blijven.

Het tweede en laatste onderwerp, waarvoor ik tot slot uw aandacht vraag, betreft de bestuursstructuur zoals die is vastgelegd in de wet Universitaire Bestuursherforming. In ieder geval vormt deze wet een element van onzekerheid in het totale wettelijke bestel, omdat deze wet zowel tijdelijk is - zoals u weet loopt de wet aan het eind van dit cursusjaar op 31 augustus 1976 af - als ook een experimenteel karakter draagt.

In de toelichting op de W.U.B. werd dit tijdelijke en experimentele karakter beargumenteerd met de woorden dat nog weinig met zekerheid te zeggen was - een deze middag meer gehoord thema - en dat nader onderzoek dringend gewenst was over de afweging van drie waarden waarop de universitaire organisatie diende te worden gebouwd: democratisering, continuïteit en efficiency en als derde waarde: een sterke mate van autonomie.

Het afgelopen jaar hebben de universiteiten en hogescholen over de verlenging van de W.U.B. advies uitgebracht. De staatssecretaris wil de Staten-Generaal voorstellen de wet tot 1980 te verlengen; over inhoudelijke wijzigingen wil hij in grote lijnen terughoudendheid bewaren; in ieder geval wil hij wel een aantal onduidelijkheden en onjuistheden rechtzetten. Bovendien stelt hij zich voor in de komende jaren met een aantal voorstellen tot wijziging en aanvullingen te komen, indien een bepaald onderwerp daarvoor rijp is.

De Hogeschool- en Universiteitsraden, alsmede de Academische Raad, hebben geadviseerd zo weinig mogelijk te veranderen, met als voornaamste argumenten dat de W.U.B. nog lang niet overal is ingevoerd, dat nog niet voldoende ervaring is opgedaan, dat men tijdens een experiment geen wijzigingen moet aanbrengen teneinde de uitkomst niet te beïnvloeden, en dat daarom de experimentele periode ongewijzigd moet worden verlengd.

Deze argumenten klinken niet erg overtuigend. In ieder geval gelden zij niet voor het topbestuur van de universiteit, omdat het topniveau voor de meeste instellingen reeds vanaf het begin volgens de W.U.B. heeft gewerkt. Ook is de vraag of men een experiment in besturen wel zo lang mag laten duren, als men ziet dat er elementen van onduidelijkheid zijn die het functioneren van de instelling belemmeren. Gedurende de tijd van experimenteren worden er beslissingen genomen of nagelaten, die een verstrekkende invloed op lange termijn kunnen hebben. Men stelt niet voor niets in de ethiek van het onderzoek, dat men uiterst behoedzaam moet zijn bij het experimenteren met levende wezens; dit geldt ook voor levende organisaties. Tenslotte dient men zich te realiseren dat de W.U.B. in vergelijking met de universitaire bestuursvormen elders in de wereld behoort tot een van de meest verstrekkende experimenten. In Engeland en de Verenigde Staten is betrekkelijk weinig gewijzigd; België is praktisch geheel bij het oude gebleven; in Frankrijk en Duitsland zijn veel geëvalueerde regelingen gemaakt dan in Nederland; alleen in Denemarken en Oostenrijk heeft men het laatste jaar bestuursvormen gecreëerd die vergelijkbaar zijn met die in Nederland. Gezien de verstrekkendheid van het Neder-

landse experiment moet men goede redenen hebben om het experiment in ongewijzigde vorm voort te zetten.

Laat ik er geen onduidelijkheid over laten bestaan, dat ik geenszins terug wil keren naar het verleden. Het is onjuist en ongewenst die bestuursvorm te herstellen. Wel is het noodzakelijk onduidelijkheden die het functioneren van de instelling belemmeren, te signaleren en zo mogelijk te herstellen.

Staat u mij toe dat ik over een tweetal onduidelijkheden op het topniveau een enkele opmerking maak.

De eerste onduidelijkheid die een bron van misverstand vormt, betreft de verhouding tussen de Hogeschoolraad en het college van Bestuur.

In het algemeen kan men stellen dat de Hogeschoolraad belast is met de regeling en bestuur van de zaken van de universiteit in haar geheel en het college van Bestuur met het dagelijks bestuur; dit is echter een onvolledige beschrijving, omdat het college van Bestuur bij de wet een aantal bevoegdheden omtrent zaken behorende tot de universiteit in haar geheel, afzonderlijk heeft toegewezen gekregen, die aan de verantwoordelijkheid van de Hogeschoolraad zijn onttrokken.

De grenzen van de bevoegdheden van het college van Bestuur en de Hogeschoolraad zijn echter niet ondubbelzinnig aangegeven, zodat op dit punt voortdurend meningsverschil ontstaat. Men kan in de Memorie van Toelichting op de wet, waar de bewindslieden uitspreken dat zij de Hogeschoolraad als het hoogste bestuursorgaan zien, steun vinden voor een streven om de taak van het college van Bestuur zoveel mogelijk te beperken en eng uit te leggen. Andere passages geven steun aan een ruimere uitleg, die de eigen verantwoordelijkheid en bevoegdheid van het college van Bestuur onderstreept. In de praktijk blijkt het zeer moeilijk voor de Hogeschoolraad om zich als hoogste bestuursorgaan te doen gelden; de raad is groot, de leden kunnen slechts een gedeelte van hun tijd aan het lidmaatschap besteden, de bestuurservaring van de leden is meestal beperkt, de raad wisselt snel van samenstelling, de betrokkenheid bij eerder genomen beslissingen is vaak zeer gering. Het besturen gaat dan noodgedwongen gepaard met een grote hoeveelheid papier en het formuleren van voornemens in een groot aantal nota's. Een ruwe schatting heeft mij laten zien, dat het aantal nota's dat gedurende de laatste twee jaar in deze hogeschool geproduceerd is, ongeveer even groot is als het aantal nota's in de voorafgaande 17 jaar. De beraadslagingen duren lang en geven aan alle deelnemers een gevoel van frustratie.

Reeds 200 jaar geleden sprak Benjamin Franklin over het Amerikaanse stelsel: 'Wanneer men een groot aantal mannen verzamelt - toen beperkte men zich nog tot mannen, nu moeten we gezien de samenstelling van onze bestuurscolleges spreken van mannen en vrouwen - om het voordeel te hebben van hun gezamenlijke wijs-

heid, dan verzamelt men onvermijdelijk met deze mannen al hun vooroordelen, hun hartstochten, hun vergissingen, hun plaatselijke belangen en hun zelfzuchtige inzichten'.

Een tweede onduidelijkheid betreft de verhouding tussen het topniveau en het middenniveau, vooral op het gebied van onderwijs en onderzoek. De organisatie en coördinatie van het onderwijs en onderzoek behoort tot de verantwoordelijkheid van de afdelingen; hiervoor stelt de Hogeschoolraad richtlijnen op volgens een wat ingewikkelde procedure; de vaststelling van de begroting en het ontwikkelingsplan gebeurt door de Hogeschoolraad.

Over de mate van autonomie van de afdelingen wordt verschillend geoordeeld. Sommigen zullen het beleid op hogeschoolniveau slechts zien als het scheppen van voorwaarden en het ondersteunen van het afdelingsbeleid, anderen zien een belangrijke coördinerende en initiërende taak voor de toporganen weggelegd. Verschil in opvatting op dit gebied komt ook tot uitdrukking in de beleidsformulering en de opbouw van een beleidsplan op hogeschoolniveau.

Het is noodzakelijk dat over deze twee punten op korte termijn grotere duidelijkheid komt. Ik acht het een grote verdienste van het geschrift van de Teldersstichting dat onlangs is verschenen: 'Universiteit, democratie en wetenschap', dat men door een zakelijke en grondige analyse een licht heeft geworpen op onder andere deze onduidelijkheden.

Kan men grotere duidelijkheid verkrijgen door interne afspraken, door bijvoorbeeld regelingen te treffen in lokale bestuursreglementen? Deze weg lijkt mij niet bruikbaar, omdat de bestuursreglementen altijd getoetst zullen worden aan de W.U.B. ; fundamentele onduidelijkheden in de W.U.B. kan men daarmee niet verhelpen. Ook het instellen van allerlei commissies op het topniveau helpt dit verschil van opvatting niet oplossen. Het afgelopen jaar heeft de hogeschool voor het eerst ervaring opgedaan met een aantal vaste commissies voor advies en bijstand. Het lijkt mij nog te vroeg om een definitief oordeel te geven. Toch hoort men reeds geluiden, die waarschuwen voor een te groot aantal commissies en voor mogelijke verwarring door de aanwezigheid van twee organen van advies en bijstand op het gebied van onderwijs en onderzoek, het college van Decanen en de vaste commissie voor Onderwijs en Onderzoek.

Het is noodzakelijk om over deze zaken duidelijkheid te verschaffen, omdat de huidige situatie een aantal gevaren in zich bergt. Laat ik er enkele noemen:

- het besturen van de instelling verslindt papier, tijd en energie, die ten koste gaan van onderwijs en onderzoek;
- interne tegenstellingen zullen de toch reeds gebrekkige autonomie van de instelling verder uithollen;

- goede bestuurders zullen zich niet meer beschikbaar willen stellen voor functies in raden en besturen;
- het ambtelijk apparaat gaat een eigen leven leiden, zodat een verdere bureaucrativering van de universiteiten en hogescholen dreigt.

Naar mijn mening is het niet voor tegenspraak vatbaar, dat van de drie waarden waarop de universitaire organisatie dient te worden gebouwd - ik noemde ze reeds eerder - er twee in sterke mate in gedrang zijn gekomen: die van continuïteit en efficiëncy en die van een sterke mate van autonomie.

Ik heb bewust vermeden van deze plaats oplossingen of concrete wijzigingsvoorstellen aan te dragen; het lijkt mij echter noodzakelijk dat in het komende jaar over deze onderwerpen de discussie in de universiteiten en hogescholen niet wordt gemeden.

Met deze wens wil ik gaarne mijn bijdrage thans besluiten en het cursusjaar 1975 - 1976 voor geopend verklaren.

Ik dank u voor uw aandacht.

